

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

**לעילוי נשמת אבינו וסבנו דב-בר אהרונסון בן שמואל זאב ושרה יוכבד
חנה וחיים נוימן, יגאל ישי ורדית וב"ב**

בפרקים הקודמים ראינו את יסוד מחלקות הכהונה והלוויה, ויסוד סדרי בית המקדש כהכנה לבנייתו על ידי שלמה. פרק כ"ז עוסק בהקמת צבא מחלקות בידי דוד, ובמינוי שרים על שבטי ישראל. בפרק כ"ח מתוארת העברת תפקיד בניית המקדש מדוד לשלמה, תוך הדגשת בחירתו האלוהית של שלמה, ויצירת זיקה לבניין המשכן על ידי משה.

פרק כ"ז

1.

א. מתי חולק עם ישראל למחלקות? עיינו בפס' ז, לג, לד והוכיחו את השערתכם. להבנת תפקיד המחלקות זמן החלוקה היעזרו בפירוש רש"י לפסוקים א וז':

רש"י על פס' א: לכל דבר המחלקות. כל זה היה מתחילת מלכותו ואילך ואגב שנאמר מספר הלויים מספר והולך מי היו שרי מחלוקת דוד: הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה. שהיו ישראל חלוקים לשנים עשר חלקים וכל חלק וחלק שמש את המלך חדש והמלך נותן להם הוצאותם כדכתיב בספר מלכים ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת ביתו והם מזומנים ללחום מלחמתו ולכל עבודתו בזה החדש וכל זה תחילת מלכותו הי' ...

רש"י על פס' ז: הרביעי עשהאל אחי יואב זבדיה בנו אחריו. שהרי עשהאל נהרג בתחלת מלכותו שהרגו אבנר (שמואל ב' ב') ונתן זבדיה בנו אחריו תחתיו על מחלוקתו.

ב. שימו לב לתיאור התחומים השונים בממלכתו של דוד בפסוקים כה-לד, איזה רושם יוצר הפירוט?

2.

קראו את המסופר בפסוקים כג-כז, כיצד הם עומדים ביחס למתואר בפרק כ"א פסוקים א-ח?

סיכום דמותו של דוד:

עברו על הפרקים בהם מתוארת מלכות דוד, סכמו לעצמכם את הנקודות בהן עסקנו, ונסו לנסח לעצמכן מספר תובנות על דמותו של דוד בדה"י.

פרק כ"ח

3.

א. עיינו בפסוקים ה-ז, כיצד מתאר דוד את בחירתו של שלמה? היזכרו במסופר במלכים א פרקים א-ב.
ב. "וַיִּבְחַר בְּשִׁלְמֹה בְּנֵי לְשָׁבֶת עַל כִּסֵּא מַלְכוּת ה' עַל יִשְׂרָאֵל" (ה) מהי התפיסה המתבטאת בפסוק זה לגבי המלוכה בכלל ומלוכת בית דוד בפרט? השווי: דה"א י"ז; דה"א כ"ט, כג. [לתפיסה שונה לחלוטים ביחס למלוכה- השוו לשופטים ח, כב-כג; שמ"א ח, ו-ז]

ג. עיינו במדרש שיר השירים רבה, כיצד הוא מתמודד עם עוצמתו של הביטוי "לשבת על כסא מלכות ה'?"
שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א ד"ה י ד"א שיר
וישב שלמה על כסא ה' למלך א"ר יצחק וכי אפשר לו לאדם לישב על כסא ה' אותו שכתוב בו (דברים ד') כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא וכתוב (דניאל ז') נהר דינור נגיד ונפיק וגו' וכתוב כורסי' שביבין דינור ואת אמרת וישב שלמה על כסא ה'?
אלא מה כסאו של הקב"ה שולט מסוף העולם ועד סופו אף כסאו של שלמה שולט מסוף העולם ועד סופו, מה כסא ה' זן בלא עדים והתראה אף כסא שלמה זן בלא עדים והתראה, ואי זה הוא זה דינור של זונות ...

4.

פסוקי הסיום של הפרק יוצרים זיקה חזקה בין משה ובין דוד.

א. בפס' יא-יב מעניק דוד לשלמה תכנית מפורטת של המקדש, המכונה "תבנית". השוו לשמות כ"ה, ט. מה משמעות השימוש במילה תבנית דווקא? מה היא מוסיפה לדמותו של דוד? עיינו גם בפס' יט בפרקנו.

ב. בפס' כ מחזק דוד את שלמה. השוו את דבריו לדברי משה ליהושע בדברים ל"א ז-ח.

ג. קראו את ההשוואה במדרש בדברים רבה בין משה לדוד:

דברים רבה (וילנא) פרשה ב ד"ה כו כז אז

ד"א "אוהב כסף" א"ר יצחק מי שהוא אוהב מצות אינו שבע מן המצות. כיצד?
את מוצא שני גדולי עולם דוד ומשה ולא שבעו, דוד אע"פ שא"ל הקב"ה (ד"ה ב ו) "רק אתה לא תבנה לי את הבית הזה"

היה דוד אומר לעצמו וכי מפני שאמר לי הקב"ה אתה לא תבנה לי הבית אני יושב, מה עשה זירז את עצמו והתקין כל צרכיו עד שלא מת מנין שנאמר (שם א כב) "והנה בעיני הכינותי לבית אלהי"

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

וכן משה אע"פ שאמר לו הקב"ה כי לא תעבור את הירדן הזה אמר משה אני עובר מן העולם ואיני מפריש להם ערי מקלט מיד "אז יבדיל משה".

פרק כ"ט

5.

בפרק כ"ט נפרדים אנו מדוד, קראו את דבריה של שרה יפת מתוך ספרה "אמונות ודעות בספר דברי הימים" היזכרו בלימודיכם את פרקי דוד בספר וחוו דעתכם על מסקנותיה:
"דמות דוד בדברי הימים שונה במידה נכרת מזו שבשמואל. שלושה קווים מייחדים את תיאורו של דוד בדה"י:

א. פיזור דמות דוד והאדרת מלכותו: בעל דה"י השמיט כמעט את כל הסיפורים שיש בהם משום דופי בדוד ולעיתים עד כדי השמטת פרטים קטנים שאינם לכבודו (מעשה מיכל שמ"ב ו כ ואילך; סיפור הרעב שמ"ב כא א ואילך; ציון העובדה שדוד כמעט הוכה בידי פלישתים שמ"ב כא טו-יז ועוד) עובדה זו הוכרה ע"י פרשנים ימה"ב והודגשה ע"י המחקר החדש. כל הסיפורים שיש בהם פגיעה בדמותו כגון הסיפור על חטאו בבת שבע מעשה אמנון תמר מרד שבע בן בכרי תיאור זקנתו ועוד (שמ"ב יא-כא). דה"י מפאר את דוד מעבר לנתונים שבשמואל ועושה זאת בשתי דרכים ע"י תוספות וע"י השמטות. הוא מוסיף לדוד שורה ארוכה של פעילויות בתחום חיי המדינה והדת ושם בפיו נאומים ארוכים החדורים רוח של דתיות עמוקה ומסירות נלהבת לאלוהי ישראל ולעמ"י.

ב. העדר התעניינות בדוד האיש ומיקודה בדוד כמלך ישראל: ההתעניינות בדוד היא רק לאחר שהומלך על ישראל למלך ורק באותם עניינים שיש להם זיקה לעם ולמדינה. נקודת ראות זו מסבירה פרטים רבים בבחירת החומר שאינם מוסברים ע"י הנקודה הראשונה. בדה"י הושמטו כל העניינים שקדמו להמלכת דוד וביניהם גם עניינים חיוביים כמו משיחתו למלך ע"י שמואל (שמ"א טז) מלחמתו בגלית (שמ"א יז) ועוד. לאחר המלכתו הושמטו מזמורי דוד (שמ"ב כב-כג). מצד שני הועברו לדה"י כל החומר שיש לו נגיעה לענייני המדינה, כל המלחמות שנזכרו בשמואל, כולל אפילו האפיזודות המצומצמות של מלחמות הגיבורים בפלישתים (למעט סיפור עייפותו של דוד במלחמה עם פלשתים בשמ"ב כא טו-יז). כל הידיעות הנוגעות לארגון המדינה וניהולה לענייני הדת לקשרי החוץ לפעולות הבניה וכן סיפור המלכתו, הידיעות על נשיו ובניו וסיכום ממלכתו. ההתעניינות בהיבטים הציבוריים של מלכות דוד נכרת גם בתוספות המרוכזות בשני תחומים: ארגון המדינה וניהולה בתחום החילוני והדתי ותיאור מפורט של טקסים המתוארים בקצרה בשמואל ומלכים. (המלכת דוד שמ"ב ה א-ג; דה"א יא א-ג; יא י-מז; יב כד-מא; העלאת הארון שמ"ב ו וכנגדו דה"א יג; טו-טז; המלכת שלמה מל"א א לב ומולו דה"ב כט ז-כג כח-כט) בשני הטקסטים הראשונים ישנה הרחבה של המקור ובהמלכת שלמה יש תחליף גמור לנתון במלכים. על ידי כלל ההשמטות והתוספות נוצר **שיווי משקל חדש בדמותו של דוד**. העניינים מן התחום האישי הושמטו ועל מה שנשאר נוספו עניינים רבים מתחום הארגון והמנהל ותיאורי טקסים ציבוריים.

ג. הבלטת זיקתו של דוד לייסוד המקדש ולכינון הפולחן. מקום חשוב ביותר מוקדש בספר דה"י לתיאור מקומו של דוד ביסוד המקדש ובכינון הפולחן. המסורת שדוד כונן את השירה במקדש ואף חיבור מזמורים איננה

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

דברי הימים כז-כט

מיוחדת לדה"י היא נזכרת במקומות אחדים בספר עזרא ונחמיה, עומדת מאחורי הכותרת למזמורי תהילים, ויש לה כנראה שורשים במציאות ההיסטורית הקדומה... לעומת זאת ההשקפה שכינון השוערים וקביעת תפקידיהם וכחלוקת הסגל הפולחן למחלקות וחלוקת העבודה ביניהם נעשו ע"י דוד מיוחדת לדה"י וכן ההשקפה שעיקר ההכנות לבניין המקדש נעשו בידי דוד.

השינויים בדמותו של דוד וההדגשות המיוחדות לדה"י עוררו את שאלת המהימנות ההיסטורית של הדמות ויחסה לשמואל. המחקר עמד מזמן על התפקיד המרכזי של דוד בארגון המדינה עד כדי ראית היבט זה כסגולתו המרכזית. אולם בס' שמואל התיאורים מתעלמים מן ההיבט הזה של אישיותו. כבר בתקופה קדומה הייתה דמות דוד לסמל של מלך גדול בעל מידות נעלות אולם עובדה זו אינה מוסברת כראוי לאור התיאור בשמואל המרבה לעסוק בחולשותיו ומתאר את הפגעים שבאו על משפחתו. דמות דוד מצטיירת בפרקים רבים בספר כמלך נרדף, בראשית דרכו ע"י שאול ובסוף ימיו ע"י בניו, נשותיו ואנשי חצרו. אם אל נניח שהיו אירועים אחרים באישיותו של דוד שניתן להם ביטוי חלקי בשמואל אל נוכל להסביר מדוע נתלתה בו האמונה הישראלית והפכה אותו לסמל לעתיד.

אין ספק שדמותו במתוארת בדה"י מושפעת מן המגמה להפליג בכבוד דוד ולהעלים חולשותיו אך ההדגשה על דמותו כמייסד מדינה וכמי שקבע את דפוסי ארגונה הולמת את דמותו ההיסטורית. יתר על כן, דה"י השמיט חלקים גדולים מחייו הפרטיים של דוד והוסיף בתחום חיי המדינה, ונק' המוצא שלו היא יותר היסטורית מזו של ס' שמואל. "

הרחבה:

הביטוי "דוד מלך ישראל חי וקיים" אינו מופיע בתנ"ך, ומקורו בסיסמת קידוש החודש שטבע ר' יהודה הנשיא, בעת ששלח את תלמידו ר' חייא לעין טב שביהודה לקדש שם את החודש. מסופר **במסכת ראש השנה** כה ע"א: "אמר ליה רבי לרבי חייא: זיל לעין טב וקדשיה לירחא, ושלח לי סימנא: **דוד מלך ישראל חי וקיים**". כיום כבר אין אנו מקדשים את החודש ואת השנה בראיית הירח החדש, ואף לא בבית דין כמעשה ר' חייא בעין טב, אך המנהג להוסיף בברכת הלבנה את סיסמתו של רבי מלווה את קידוש הלבנה. לפרקי דוד בדברי הימים חלק מהותי בעיצוב דמותו הנשגבת של דוד בזיכרון הקולקטיבי של עם ישראל. סיסמתו של רבי "דוד מלך ישראל חי וקיים" עוברת בעם ישראל מדור לדור, מאחדת ונוסכת תקווה.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555